

Dr. sc. Omer Hamzić

POČECI I RAZVOJ GIMNAZIJE U GRAČANICI

(SA POSEBNIM OSVRTOM NA DRUŠTVENO-EKONOMSKE PRILIKE U VRIJEME NJENOG OSNIVANJA 1959. – 1960. GODINE)

OSNIVANJE GIMNAZIJE U GRAČANICI, BEZ SUMNJE predstavlja prekretnicu u razvoju školstva i uopće društvenih djelatnosti na ovom prostoru. U simboličnom značenju to je bio veliki kulturni i civilizacijski iskorak i, za lokalne prilike, kamen međaš koji razdvaja dva vremenska perioda: stagnacije i napretka.

Radi podsjećanja – Gračanicom se te 1958. godine “izvijala prašina”, betonski trotoari bili su samo u centralnoj ulici, o gradskom vodovodu se tek počelo govoriti, kanalizacija je tekla mahalskim sokacima, “ćiro” je bio glavna prevozna atrakcija i veza sa svijetom, još dugo će se u ovaj grad dolaziti makadamom. Iako su se vlasti trudile da, u tadašnjem maniru, posiju neki optimizam, Gračanica je neprimjetno zaostajala na svim poljima. U svom socijalističkom romantizmu nije ni primjećivala grubu realnost – zaostalost, neimaštinu i sirotinju.¹

1 Omer Hamzić, Od korparije do štamparije, *Gračanički glasnik* br. 19., Gračanica 2005., 49 – 53; Omer Hamzić, Kratak pregled razvoja gračaničke štamparije, *Gračanički glasnik* br. 7, Gračanica 1999., 27–36

Neka prekretnica “ka boljitku” ipak će se dogoditi 1958. i 1959. godine. Što se tiče privrede, evidentno je bilo nastojanje da se tadašnje zanatske radionice iz centra grada “presele” na sadašnju lokaciju industrijske zone, a kao znak preokreta, u simboličnom značenju, moglo bi se uzeti formiranje štamparije u Gračanici, 1958. godine, kao potpuno nove grane, koja je za tadašnju Gračanicu bila otprilike ono što bi za sadašnju bila neka fabrika čipova ili kompjutera. Time je označen kraj dotadašnjeg zanatsko-esnafskog i početak modernog načina privređivanja u Gračanici.²

U pogledu razvoja društvenih djelatnosti, posebno prosvjete i kulture, kao što je rečeno, prekretnica je osnivanje i početak rada gimnazije u Gračanici i osnivanje i početak rada Narodnog univerziteta, kao ustanove za obrazovanje odraslih i kulturu, 1959. godine.

2 Vidi opširnije u: Omer Hamzić, Od korparije do štamparije, *Gračanički glasnik* br. 19., Gračanica 2005., 49 – 53; Omer Hamzić, Kratak pregled razvoja gračaničke štamparije, *Gračanički glasnik* br. 7, Gračanica 1999., 27–36

U prvi razred gimnazije upisana su dva odjeljenja. Istovremeno, otvoren je i drugi razred u koji su upisani đaci, koji su prethodne školske godine prvi razred gimnazije završili u Doboju ili Tuzli. Zbog te činjenice, ostala je dilema, koja je od te dvije generacije, zapravo, prva generacija gračaničke gimnazije.

U ovom prilogu pokušali smo početke gračaničke gimnazije, "smjestiti" u jedan širi društveno-historijski kontekst u kojem se nalazila tadašnja Gračanica, kako bismo što jače istakli opći društveni i civilizacijski značaj njenog osnivanja, prije punih 50 godina. U prvom dijelu utvrdili smo teritorijalni okvir tadašnje opštine, demografsku i ekonomsku osnovu za razvoj školstva, te opće prilike u oblasti prosvjete. U drugom dijelu opširnije se govori o osnivanju gimnazije i prvoj generaciji učenika i nastavnika te škole, a u završnom dijelu skreće pažnja na tri faze njenog razvoja i djelovanja: od osnivanja do reformi 1972/73., zatim period reformi i usmjerenog obrazovanja, te ratni i poratni period.

Prvi dio

Teritorijalni obuhvat i stanje privrede na opštini u vrijeme formiranja gimnazije

Donošenjem Zakona o narodnim odborima opštine i Opšteg zakona o uređenju opština i srezova, 1955. godine, uvodi se takozvani novi komunalni sistem. Uspostavljene su opštine kao osnovne političko-teritorijalne organizacije "samoupravljanja radnog naroda", neki srezovi su ukinuti, među kojima i gračanički, dok su drugi teritorijalno proširivani, između ostalih tuzlanski i dobojski. Teritorija dotadašnjeg gračaničkog sreza podijeljena je između srezova Tuzla i Doboj. Tuzlanskom srezu pripala su područja dotadašnjih opštinskih narodnih odbora (opština) Gračanica, Karanovac i jednim dijelom Doborovci, koja su prethodno objedinjena u novu opštinu Gračanica kao i područja dotadašnjih opštinskih narodnih odbora Bo-

sansko Petrovo Selo i Orahovica, koja su u prethodnom postupku objedinjena u novu opštinu Bosansko Petrovo Selo. Područja opštinskih narodnih odbora Brijesnica i sva sela s područja Opštinskog odbora Lukavice (osim Malešića i Babića) pripojena su dobojskom srezu.

Nakon manjih korekcija, Zakonom o područjima srezova i opština u Narodnoj Republici Bosni i Hercegovini (sl. list NR BiH br.23/58), teritoriji opštine Gračanica pripala su 22 naseljena mjesta: Paležnica Gornja (koja će se nešto kasnije izdvojiti i priključiti opštini Doboj), Skipovac Donji, Skipovac Gornji, Babići, Škahovica, Soko, Prijeko Brdo, Džakule, Doborovci, Vranovići, Piskavica, Lohinja Donja, Lohinja Gornja, Gračanica, Lendići, Karanovac, Sočkovac, Konopljišta, Boljanić, Stjepan Polje, Malešići i Lukavica. Odlukom o utvrđivanju granica naseljenih mjesta na području opštine Gračanica, koja je usvojena na zajedničkoj sjednici Opštinskog vijeća i Vijeća proizvođača 26. 10. 1959. godine, uspostavljene su granice seoskih atara na tom prostoru.³

U postupku ukidanja sreza Tuzla, 1962. godine, ukinuta je i opština Bosansko Petrovo Selo. U tom postupku općini Gračanica priključena su sljedeća sela: Bosansko Petrovo Selo, Porječina, Kakmuž, Donja i Gornja Orahovica, Miričina i Rašljeva. Time je zaokružen teritorijalni ustroj opštine Gračanica koji se zadržao sve do početka rata 1992. godine.

Prema podacima iz 1959. godine, opština Gračanica, kao političko-teritorijalna jedinica sreza Tuzla zahvatala je površinu od 28.279 hektara ili 6,2% površine sreza. To je bilo pretežno poljoprivredno

3 Arhiv TK, Fond Općine Gračanica, nesređena građa, *Odluka Narodnog odbora opštine Gračanica br. 01-133/1 od 6. 2. 1960., (interesantno je da u Statutu opštine od 24. 8. 1955., niti u njegovim dopunama iz jula 1956. nema naselja Boljanića, Konopljišta, D. I G. Skipovca, Paležnice i Lukavice)*

područje sa oko 56,5% poljoprivrednog ili (računajući sa šumskim površinama) 98% produktivnog zemljišta. Na tom prostoru živjelo je 29.178 stanovnika, u 5.787 domaćinstava. Kategoriji poljoprivrednog pripadalo je 18.856 ili 64,8% stanovništva. Gustina naseljenosti bila je 104 stanovnika na jedan kvadratni kilometar, pa je po tome Opština Gračanica bila među najnaseljenijim područjima sreza (prosjeak sreza Tuzla bio je 91 stanovnik). U ukupnoj populaciji, po toj statistici, vodilo se 13.988 muških ili 48% i 15.190 ženskih ili 52%. Po nacionalnosti–Srba 9.045 ili 31%, Hrvata 191 ili 1% i Jugoslovena i neopredijeljenih 19.551 ili 61% (što su uglavnom bili Muslimani) i 291 ili 1% ostalih.⁴

S obzirom na nedostatak proizvodnih mineralnih sirovina i energetskih izvora, opština Gračanica ostat će još dugo takozvano pasivno područje, “za čije rješavanje”, kako je pisalo u službenim programima lokalne vlasti, “treba tražiti druge izlaze i druge načine privrednog razvoja”. Nije, dakle, bilo nikakvih mineralnih sirovina, niti su u tom pravcu vršena neka istraživanja na terenu. Jedino su postojale neispitane količine kamena krečnjaka za industrijsku upotrebu (soda Lukavac).

Prema tadašnjim zvaničnim pokazateljima, poljoprivreda je, sa 42% učešća, u nacionalnom dohotku bila glavna privredna grana na području opštine.⁵ Uče-

4 Arhiv TK, Fond Sreski narodni odbor Gračanica I d 24 (1-19), Stanje i problemi razvoja poljoprivrede na području opštine Gračanica, Privredni pregled opštine Gračanica (razmatrano na sjednici Opštinskog odbora opštine Gračanica, 10. 11. 1959.

5 Od ukupno 28.279 hektara površine sreza, na oranice i bašte otpadalo je 12.990 hektara, na voćnjake 1.9 hektara, vinograde 12 hektara i livade i pašnjake 210 hektara. Od ukupne oranične površine na sjetvenu površinu otpadalo je 9.869 hektara ili 75,9%.. Struktura sjetvenih površina bila je sljedeća: od ukupno 9.869 hektara sjetvene površine, žitarice su zasijavane na 8.459 hektara

šće ostalih grana bilo je sljedeće: industrija 17%, šumarstvo 1,6%, saobraćaj 6,5%, trgovina 17,7%, ugostiteljstvo 1,1%, zanatstvo 1,9% i druge djelatnosti 0,2%).⁶

ili 85,7%, industrijsko bilje 132 ili 1,3%, povrće 781 hektar ili 7,9% i krmno bilje 497 hektara ili 5,1%. Primitivna struktura sjetve, slaba agrotehnika, jednostrano korištenje oranica nije omogućavalo dobre prinose u poljoprivredi.

6 U drugoj polovini 1958. godine, privrednu strukturu općine, pored poljoprivrede i poljoprivrednih zadruga i 132 zanatske radnje, od kojih je 86 bilo u samoj Gračanici, činilo je 12 preduzeća, većinom trgovinsko-zanatskog tipa, sa ograničenim brojem radnika. Na tom spisku nalazila su se sljedeća preduzeća: “Metalac” (budući “Partizan” i “Fering”, direktor Ferid Osmanbegović), “Ozren” (građevinsko preduzeće, koje će se ugasiti, direktor Hasan Kabil), “Gračanica” (mješovito zanatsko-trgovačko preduzeće, koje će u raznim integracionim procesima nestati, direktor Ljubo Anđelić), “Partizan” (zanatsko građevinsko preduzeće, sa stolarskim radionicama, koje će se integrisati sa “Metalcem” i nastaviti poslovati pod firmom “Partizan” i “Fering”, direktor Asim Osmanbegović), Ciglan “Grabovac” (otvorena za vrijeme Austrougarske, nakon integracije sa ciglanom “Sočkovac”, bit će ugašena, na lokaciji s koje je eksploatisala glinu, sada se nalazi gradska deponija smeća, direktor Stojan Janković), Ciglan “Sočkovac” u Sočkovcu (radila sve do posljednjeg rata, sada se nalazi pred gašenjem, direktor Ratko Knežević), “Napredak” (mješovito zanatsko sa nekoliko obučarskih i krojačkih radnji, iz kojih će se kasnije razviti pogoni “Fortune” i “Olimpa”, direktor Mustafa Ustavdić), Obučarska radnja “Ukus” (direktor Huso Džinić, kasnije će se pripojiti privrednim subjektima iz kojih će nastati “Fortuna”), “Bosna” (mješovito trgovačko preduzeće, koje je preživjelo sve do danas, direktor Sejdo Šabić), “Ozrenka” (trgovačko preduzeće za promet drvetom liščara, iz kojeg će se razviti moćna trgovačka firma, koja je pod tim imenom preživjela sve do danas, direktor Salih Mulahu-sejnović), “Etivaža” (pogon za sušenje i preradu voća, kasnije dospio u sastav Zemljoradničke zadruge “Gračanka”, koja će ga definitivno – u procesima privatizacije–likvidirati u godinama nakon posljednjeg rata, na njenom mjestu danas se nalaze pogoni “Variplasta”, direktor Ibrahim

Drugi razred, 1959/60; slijeva nadesno, prvi red u krupnom planu: Safet Šabić, Muharem Zildžić, Hidajeta (Hitka) Rešidbegović; drugi red: Miloš Dragičević, s pogledom u knjigu, Rizah (Rizo) Delić, u sredini, Behija Kamarić; treći red: Taib Škiljić, Rešad Mulabećirović, Mirko Popović (sasvim pozadi, stoji), Spasoje Žuža i Hilmija Šabić (sasvim desno) (Iz foto albuma gđe Hidajete Rešidbegović)

U takvoj strukturi privrede nije se mogla ni očekivati veća stopa zapošljavanja. Prema pokazateljima iz druge polovine 1959. godine, u oblasti privrede, bilo je zaposleno ukupno 1.525 radnika, od čega u industriji 466, poljoprivredi 48, šumarstvu 105, saobraćaju 126, trgovini 264, ugostiteljstvu 26, zanatstvu 452 i u ostalim granama 8. U vanprivrednim oblastima bilo je 325 zaposlenih lica, što je sa brojem zaposlenih u privredi činilo 1850 zaposlenih lica sa područja opštine. To znači da je tek svaki 16. stanovnik na ovoj opštini u to vrijeme bio zaposlen.

Širbegović) i "Jedinstvo" (mješovito trgovačko preduzeće, koje će se 1963. godine integrisati sa Trgovačkim preduzećem "Bosna", direktor Mito Nedić). (Arhiv TK, Fond SNO Gračanica, nesredena građa, Zapisnik sa sjednice Vijeća proizvođača Narodnog odbora opštine Gračanica, od 8. 9. 1958. godine)

Upoređujući privrednu razvijenost opštine po veličini nacionalnog dohotka sa drugim opštinama na srezu Tuzla, može se zaključiti da je opština Gračanica, u periodu od 1955. do 1960. godine, spadala među najzaostalije i najnerazvijenije opštine Sreza Tuzla. Imala je nacionalni dohodak po stanovniku 1,5 puta manji u odnosu na prosjek sreza Tuzla⁷ i po tome bila čak na 14. mjestu, samo ispred opština Šekovići i Kalesija, koje su imale samo nešto malo niži nacionalni dohodak po glavi stanovnika u odnosu na opštinu Gračanica.

Obrazovne prilike prije osnivanja gimnazije

Bez obzira na realnu ekonomsku snagu i relativno skromne potencijale s kojom je

⁷ Nacionalni dohodak po glavi stanovnika na opštini bio je oko 22.000, dok je prosjek sreza prelazio 73.000 dinara.

r.br.	Prezime i ime	Ime oca	Datum i god. rođenja	Mjesto rođenja
1.	Delić Rizah	Hasib	5. 1. 1944.	Malešići
2.	Dragičević Miloš	Božo	12. 6. 1941.	Karanovac
3.	Kamarić Behija	Zaim	25. 4. 1944.	Gračanica
4.	Mulabećirović Rešad	Mehmedalija	24. 8. 1943.	Gračanica
5.	Popović Mirko	Momir	19. 2. 1943.	Gračanica
6.	Rešidbegović Hidajeta	Sejdo	27. 3. 1943.	Gračanica
7.	Šabić Nedžad	Sejdo	1. 2. 1943.	Gračanica
8.	Šabić Safet	Muhamed	3. 10. 1941.	Gračanica
9.	Škiljić Taib	Ahmet	7. 2. 1943.	Gračanica
10.	Zildžić Muharem	Hasan	15. 1. 1943.	Gračanica
11.	Žuža Spasoje	Jovan	18. 1. 1941.	Gračanica
12.	Đurđević Milovan	Đorđe	10. 5. 1940.	Kijevac, Tuzla
13.	Latifović Abdulferhat	Hasan	11. 4. 1942.	Jusići, Zvornik
14.	Pantelić Mara			Loznica

Spisak đaka prve generacije gračaničke gimnazije u školskoj 1959/60 (Drugi razred)

opština Gračanica raspolagala, za razliku od prethodnog razdoblja, u periodu 1958. – 1959. godina, stekli su se objektivni i opravdani razlozi, ali i politički uslovi za brži razvitak pojedinih društvenih djelatnosti, kao što je obrazovanje, zdravstvo, kultura itd. U opštinskom budžetu najviše sredstava izdvajalo se upravo za prosvjetu i kulturu. Tako je na primjer u 1956. godini za prosvjetu i kulturu izdvajano 41,4%, za zdravstvo 14,5, a za državnu upravu 27,5%; u 1958. godini za prosvjetu i kulturu izdvojeno je 40%, za zdravstvo 7,6%, za državnu upravu 28% itd.⁸

Umjesto četiri, koliko ih je bilo poslije rata, u školskoj 1958/59. godini na opštini su radile 22 škole: 16 osnovnih (četvororazrednih), 2 šestorazredne, 2 osmogodišnje, 1 škola učenika u privredi i jedna škola za dopunsko obrazovanje. U te škole bilo je upisano ukupno 4.124, a naredne, 1959/60. godine 4.447 učenika.

Neposredno poslije oslobođenja otvo-

8 Arhiv TK, Fond Sreski narodni odbor Gračanica I d 24 (1-19), *Stanje i problemi razvoja poljoprivrede na području opštine Gračanica, Privredni pregled opštine Gračanica (razmatrano na sjednici Opštinskog odbora opštine Gračanica, 10. 11. 1959.)*

rena je škola učenika u privredi, 1948. godine, niža gimnazija, a nešto kasnije i Niža stručna domaćićka škola. Ni jedna od tih škola nije bila obavezna za učenike koji su završavali četvororazredne osnovne škole, pa je najviše djece ostajalo sa četiri razreda osnovne škole, odnosno na tom najnižem stupnju obrazovanja.

Od školske 1948/49., kada je otvorena, Niža realna gimnazija, pa do školske 1956/57., kada je niža "realna" prerasla u osmogodišnju školu, od 1.230 svršenih učenika osnovne, četvororazredne škole u Gračanici, u ovu školu upisalo se svega oko 620 ili jedna polovina. Njih 330 sa sela nije nastavilo školovanje.

Provođenje zakonskih propisa o obaveznom osmogodišnjem školovanju nije bilo moguće bez obezbjeđenja odgovarajućih prostornih, kadrovskih, pa i administrativno-pravnih pretpostavki na terenu. Obavezno osmogodišnje školovanje za područje Gračanice, uključujući i naselja Pribava i Lendići, uvedeno je tek od 1. 9. 1956. godine. Odlukom Narodnog odbora opštine Gračanica, koja je donesena 14. 7. 1956. godine.⁹ Nakon toga, osnovana je Prva osmo-

9 Arhiv TK, Fond SNO Gračanica, nesređena

godišnja škola u Gračanici, u čiji sastav su ušli svi razredi ukinute Niže realne gimnazije i jedan broj razreda iz Narodne osnovne škole u Gračanici (sadašnja Osnovna škola "Hasan Kikić"). To je formalizovano Rješenjem Opštinskog narodnog odbora od 25. 8. 1956. godine kojim se Niža realna gimnazija u Gračanici transformiše u osmogodišnju školu, pod nazivom Prva osmogodišnja škola u Gračanici, sa užim područjem koje je obuhvatalo samo Gračanicu (sadašnja Druga osnovna škola). U 1956/57. i u 1957/58. školskoj godini ovu školu pohađali su svi svršeni učenici četvororazredne osnovne škole iz Gračanice (290 učenika) i preko 120 učenika sa sela.¹⁰ Tek nakon osnivanja Prve osmogodišnje škole, stvorili su se uslovi za primjenu zakonskih propisa o obaveznom osmogodišnjem školovanju i to samo za područje grada i dva spomenuta prigradska naselja.

Proces proširenja školske mreže i formiranja punih osmogodišnjih škola time je bio otvoren. Prerastanje četvororazredne u šestorazrednu školu u Doborovcima bio je značajan korak naprijed u razvoju školske mreže na području opštine Gračanica iako je i tu bilo raznih teškoća. Na prvom mjestu je aktivan otpor izvjesnog broja roditelja protiv obaveznog slanja djece u ove škole, slabo materijalno stanje, slaba odjeća, obuća itd. Na sjednici Opštinskog vijeća Narodnog odbora opštine Gračanica, održanoj 23. 10. 1958. godine usvojeno je Rješenje o osnivanju Osmogodišnje škole u Boljaniću, šestogodišnje škole u Lukavici i osnovne (četverogodišnje) škole u Gornjoj Lohinji.¹¹

---

grada, Odluka Narodnog odbora opštine Gračanica, od 14. 7. 1956. godine, br. 4623/56, Zapisnik sa sjednice Vijeća proizvođača Narodnog odbora opštine Gračanica, od 14. 7. 1958. godine

10 Arhiv TK, Fond SNO Gračanica, nesređena građa, Rješenje o proglašenju Niže realne gimnazije u Gračanici za osmogodišnju školu, br. 6266/56, od 25. 8. 1956. godine,

11 Arhiv TK, Fond SNO Gračanica, nesređe-

Da bi što bolje uredio pitanje obaveznog pohađanja osnovne škole (četvororazredne, šestorazredne i osmorazredne), Narodni odbor opštine je na svojoj sjednici, održanoj 23. 12. 1958. godine donio Rješenje o određivanju školskih područja osnovnih škola. Po tom rješenju, školsko područje četvororazredne osnovne škole u Gračanici, osim Gračanice, obuhvatalo je još i Lendiće, područje škole u Donjoj Lohinji, obuhvatalo je još i Pribavu, dok su školska područja ostalih četvororazrednih škola u najvećem broju bila, ustvari, samo sela u kojima se škola nalazila. To su: Stjepan Polje, Karanovac, Sočkovac, Gornja Lohinja, Vranovići, Piskavica, Soko, Škahovica, Babići, Prijeko Brdo, Džakule, Malešići, Donji Skipovac, Gornji Skipovac i Gornja Paklenica. To se odnosilo i na šestorazredne osnovne škole u Lukavici i Doborovcima, koje su bile otvorene samo za područja tih sela. Školsko područje osmogodišnje škole u Boljaniću tada je obuhvatalo samo Boljanić, dok je školsko područje osmorazredne škole u Gračanici, osim gradskog područja obuhvatalo i učenike od 5. do 8. razreda iz sljedeća sela: Karanovac, Sočkovac, Donja i Gornja Lohinja, Lendići i Piskavica.¹²

Osim spomenutih škola, sve do 1959. godine u Gračanici je funkcionisala i niža stručna domaćička škola, koju su pohađale djevojke sa područja Gračanice. Škola je ukinuta Rješenjem Narodnog odbora opštine koje je doneseno 12. 3. 1959. godine. Školska zgrada i inventar ustupljeni su Osnovnoj školi u Gračanici, a jedna prostorija, oprema za kuhinju i zatečene šivaće mašine predate su na potrebu Centru za stručno obrazovanje u Gračanici, koji će

---

na građa, Zapisnik sa sjednice Narodnog odbora opštine Gračanica, od 23. 10. 1958. godine, br. 01 – 6023 i Rješenje br 08-6081 pod tim datumom.

12 Arhiv TK, Fond SNO Gračanica, nesređena građa, Sjednica Narodnog odbora opštine od 23. 12. 1958. godine, Rješenje o određivanju školskih područja osnovnih škola, br. 08-204.

se kasnije naći u sastavu Narodnog univerziteta.¹³

Od 1955. godine u Gračanici je bio u stalnom porastu broj učenika na izučavanju raznih zanata, učenika u privredi. Statistika je zabilježila da je 1954. godine bilo nešto preko 50 učenika koji su izučavali razne zanate u Gračanici, dok ih je u 1957/58. godini bilo duplo više – 107. Po zanatskim strukama stanje je bilo sljedeće: mašinbravara 9, bravara 18, kovača 8, tokara 1, automehaničara 2 (metaloprerađivači); stolari 17, pleteri, korpari 6, tapetari 2 (drvo-prerađivači); krojači muških odijela 16 (tekstilci); zidari 6, moleri-farbari 5 (građevinska struka);, elektroinstalateri 3, elektrovarioci 2 (elektrostruka); obučari 3 (kožarska struka); pekari 13, slastičari 1 (prehrambena struka); berberi-frizeri 8 (uslužna struka).¹⁴

Sa proširenjem mreže i izrastanjem punih osmogodišnjih škola, samo po sebi nametalo se pitanje nastavka školovanja djece u srednjim školama. Prije osnivanja gimnazije svršeni osmoškolci s područja opštine Gračanica, ukoliko nisu željeli nastaviti školovanje u tadašnjoj Školi učenika u privredi u Gračanici, upisivali su se u srednje škole u drugim gradovima, najčešće u Doboju i Tuzli. Većina je, međutim, iz ekonomskih razloga, najčešće ostajala kod svojih kuća. U vezi s tim u jednom službenom materijalu lokalne vlasti pisalo je sljedeće: "Iako smo do danas mnogo uči-

Drugi razred, maj 1960. godine; slijeva nadesno, prvi red, sjede: Hidajeta Rešidbegović, Behija Kamarić; drugi red, čuče: Abdulferhat Latifović (rodnom iz Kozluka), Spasoje Žuža, Nedžad Šabić; treći red, stoje: Rešad Mulabećirović, Miloš Dragičević, Muharem Zildžić, nepoznat, Taib Škiljić (Iz foto albuma gđe Hidajete Rešidbegović)

nili na podizanju škola, ipak imamo još područja gdje nema dovoljan broj škola, što znači da ćemo i dalje morati ulagati za izgradnju škola. U pogledu školovanja pred nas se postavlja poseban problem školovanja djece u srednjim školama. Nepovoljan način putovanja bilo u Tuzlu ili Doboj još više otežava ovaj problem. Nepostojanje nikakve putničke čekaone na stanici normalnog kolosijeka u Karanovcu predstavlja za ovo područje problem posebne vrste, koji još više otežava i onako loše uslove svih putnika, a u prvom redu đaka i putnika".¹⁵

13 Arhiv TK, Fond SNO Gračanica, nesređena građa, Rješenje Narodnog odbora opštine, do 12. 3. 1959. godine, br. 02-250 o ukidanju niže stručne domaćičke škole u Gračanici.

14 Arhiv TK, Fond SNO Gračanica, nesređena građa, Analiza stanja rada i problema rada učenika u privredi, razmatrana na sjednici Vijeća proizvođača Narodnog odbora opštine Gračanica, 24. 4. 1958., Zapisnik sa sjednice, br. 01-2551

15 Arhiv TK, Fond Sreski narodni odbor Gračanica I d 24 (1-19), Stanje i problemi razvoja poljoprivrede na području opštine Gračanica,

Drugi dio

Osnivanje i počeci Gimnazije u Gračanici

Budući da je gimnazija, kako se tada govorilo, bila teoretska škola, smatralo se da njeno otvaranje i opremanje ne iziskuje velike materijalne izdatke. To je, pored drugih razloga, i opredijelilo tadašnje vlasti za gimnaziju. Govorilo se da škola nije bila skupa i pretpostavljalo da neće doći do hiperprodukcije tih kadrova pošto je većina bila opredijeljena za dalje školovanje.

Nakon dugotrajnih i dosta komplikovanih procedura i drugih priprema, Gimnazija u Gračanici osnovana je 10. 8. 1959. godine. Toga dana, na odvojenim sjednicama oba vijeća Narodnog odbora opštine Gračanica, doneseno je Rješenje o osnivanju gimnazije u Gračanici. U članu 2 toga rješenja stajalo je da će škola početi sa radom nakon dobijanja saglasnosti od Narodnog odbora Sreza Tuzla. Sredstva za osnivanje, za izdržavanje i rad ove škole, kako je pisalo u Rješenju, obezbjeđuje Narodni odbor opštine kao osnivač. Rješenje je potpisao predsjednik Narodnog odbora opštine Asim Dževdetbegović.¹⁶

Prvi direktor novoosnovane gimnazije u Gračanici bio je Milija Babović. Na tu dužnost postavljen je Rješenjem Narodnog odbora opštine Gračanica od 22. 9. 1959. godine.¹⁷ Time procedure oko otvaranja gimnazije nisu još bile završene. Narodni od-

bor opštine Gračanica, 23. 10. 1958. godine, nakon svestrane rasprave o problemima školovanja djece u srednjim školama, dostavlja već usvojeni prijedlog za otvaranje srednje škole u Gračanici Savjetu za školstvo Sreza Tuzla i Republičkom savjetu za prosvjetu i kulturu Narodne Republike Bosne i Hercegovine.¹⁸ Riječ je o proceduri kojom je iz Gračanice i formalno zatraženo da se izvrši dopuna plana razvoja mreže srednjih škola u Bosni i Hercegovini, odnosno da se u taj plan unese i otvaranje srednje škole u Gračanici.¹⁹

Okončanje svih tih procedura nije bio uslov za početak rada škole. Nastava u novoosnovanoj gimnaziji počela je 10. 09. 1959. godine. Velike zasluge za to imali su tadašnji visoki funkcioneri opštine Gračanica i sreza Tuzla: Pašaga Mandžić, Dr Mustafa Kamarić, Asim Dževdetbegović, tadašnji predsjednik Opštine Gračanica, Ahmed Ćatić, Refik Hukić, Muhamed Kešetović...

U decembru 1959. počeo je da radi i Školski odbor u sastavu: Sejdo Šabić, predsjednik, Milija Babović, sekretar, Danica Prodanović, prof., Derviš Trtak, Behija Kamarić, blagajnik, Stojan Maksimović, Zehra Dževdetbegović, Ljubinka Jovanović i Akelina Švab (učitelj, vršila dužnost sekretara i "režisera").

Prvi đaci i nastavnici Gimnazije

U gimnaziju su upisana dva odjeljenja prvog i jedno odjeljenje drugog razreda u koje su "pokupljeni svi oni đaci iz Gračanice koji su prvi razred gimnazije prethodne godine završili u Tuzli ili Doboju.

18 Arhiv TK, Fond SNO Gračanica, nesređena građa, Zapisnik sa sjednice Narodnog odbora opštine Gračanica, od 23. 10. 1958. godine, br. 01-6023

19 Arhiv TK, Fond SNO Gračanica, nesređena građa, Zapisnik sa sjednice Narodnog odbora Opštine Gračanica, održane 23. 10. 1958. godine, Aanaliza u vezi sa problemima školovanja djece u srednjim školama

Privredni pregled opštine Gračanica (razmatrano na sjednici Opštinskog odbora opštine Gračanica, 10. 11. 1959.)

16 Arhiv TK, Fond SNO Gračanica, nesređena građa, Rješenje Narodnog odbora opštine Gračanica o osnivanju gimnazije u Gračanici od 10. 8. 1959. godine, br. 08-750/1-59

17 Arhiv TK, Fond SNO Gračanica, nesređena građa, Rješenje Narodnog odbora opštine Gračanica da se za direktora Gimnazije postavi Milija Babović od 22. 9. 1959. godine, br. 01-750/1-59 Odluku o zabrani prevoza kamena kolima bez guma na točkovima u mjestu Gračanica

r.br.	Prezime i ime	Ime oca	Datum i god. rođenja	Mjesto rođenja
1.	Andrić Ratko	Miloš	16. 11. 1943.	Karanovac
2.	Vajzović Šaban	Mustafa	2. 9. 1941.	Malešići
3.	Vasić Draginja	Stanoje	6. 11. 1944.	Kakmuž
4.	Djedović Hatidža	Ragib	15. 2. 1944.	Gračanica
5.	Đulić Izet	Hazim	7. 8. 1943.	Gračanica
6.	Đulić Hasan	Zajko	1. 1. 1943.	Gračanica
7.	Žunić Ćaziba	Taib	8. 8. 1944.	Gračanica
8.	Jovanović Simuna	Branko	29. 6. 1943.	Kakmuž
9.	Jović Stevan	Kosta	7. 6. 1942.	Sočkovac
10.	Kusturica Rašid	Hasan	20. 7. 1943.	Gračanica
11.	Maksimović Dušan	Mićko	16. 9. 1940.	Porječina
12.	Lika Bećir	Ibrahim	12. 6. 1943.	Gračanica
13.	Mašić Amir	Muhamed	11. 5. 1944.	Brčko
14.	Moralčić Hajrija	Fehim	2. 5. 1942.	Gračanica
15.	Mujić Fuad	Husejn	30. 6. 1944.	G. Orahovica
16.	Prohić Nusret	Rukib	25. 7. 1944.	Zagreb
17.	Ristić Draginja	Đorđe	8. 5. 1943.	Boljanić
18.	Simić Borka	Janko	10. 8. 1943.	Gračanica
19.	Sokolušić Nusreta	Mustafa	18. 2. 1943.	Gračanica
20.	Stjepanović Miloš	Mihajlo	25. 8. 1943.	Gračanica
21.	Todorović Živko	Rado	19. 3. 1944.	Skugrić
22.	Todorović Zorka	Boško	9. 11. 1944.	Karanovac
23.	Fetahagić Asim	Murat	10. 7. 1944.	Gračanica
24.	Dževdetbegović Lejla	Asim	6. 1. 1945.	Gračanica

Spisak đaka prve generacije gračaničke gimnazije u školskoj 1959/60 ("1 a razred")

U "prvi a" upisana su 24 učenika od kojih se 20 izjašnjavalo kao Srbi, 1 kao Hrvat, dok su 3 bila neopredijeljena (vjerovatno Muslimani). U "prvi b" upisano je 25 učenika, od kojih se 15 izjašnjavalo kao Srbi, 9 kao neopredijeljeni i jedan češke nacionalnosti. U drugom razredu bilo je 7 učenika srpske nacionalnosti, dok se 6 "vodilo" kao neopredijeljeno (što su vjerovatno bili Muslimani). Učenici upisani u prvi razred mahom su bili rođeni 1944. (18), 1943. (13), 1942. (3), 1941. (3), 1940. (3).

Socijalni sastav učenika u sva tri tadašnja odjeljenja izgledao je ovako: 23 učenika bili su djeca zemljoradnika ili onih bez posla, što su upisani kao nezaposleni ili domaćice, 12 učenika kao djeca službenika, 9 kao djeca radnika, 8 djeca privatnika, dok

su roditelji ostalih bili penzioneri, učitelji, zanatlije sa radnom snagom i sl.

U prvoj školskoj, 1959/60. godini u gimnaziji su predavali: Danica Prodanović, prof., srpskohrvatskog jezika, razredni starješina drugog razreda, predavala srpskohrvatski jezik, ruski jezik i likovno vaspitanje, Milija Babović, nastavnik srpskohrvatskog i francuskog jezika, predavao francuski jezik, a kasnije prof. filozofske grupe predmeta i prvi direktor gimnazije, Katica Anočić, prof. biologije, razrednik Ib, predavala biologiju i geografiju, Vaso Knežević, nast., predavao matematiku i fiziku, Milutin Perović, prof. istorije, predavao istoriju, osnove društvenog uređenja FNRJ i latinski jezik; Boro Kostić, predavao fiziku, fizičko i muzičko vaspitanje nije bilo za-

stupljeno, a ni obavezno. Na kraju školske godine prvi razred je završilo 46 učenika, 2 učenika su izgubili godinu, 3 napustila školu, jedan neocijenjen.

Što se tiče prostora, nastava se izvodila u dvije školske zgrade (jedna je bila novoizgrađena montažna), male učionice s "namazanim" podom zimi su grijale peći na drva i ćumur, zvane "kraljice". Nastava tehničkog odgoja i obrazovanja izvodila se u radionici O.Š. "Hasan Kikić", smještenoj u Domu DTV "Partizan", Škola je raspolagala bibliotečnim fondom od 300 knjiga. Udžbenika mahom nije bilo. Radilo se u jednoj smjeni. Opremljenost učilima i tzv. kabinetna nastava postojala je više na papiru. Učenici su početkom svake školske godine "prolazili" tzv. proizvodni rad u trajanju od 15 dana po preduzećima i ustanovama u Gračanici.

Reformski period, poslije 1975.

Programskim usmjerenjima koje je naložila reforma srednjeg usmjerenog obrazovanja od 1972. godine bitno se smanjuju razlike u sticanju opšte kulture u srednjem obrazovanju, koje su proizlazile iz različitih tipova škola. "U školskoj 1973/74. godini pristupilo se primjeni programskih osnova opšteg obrazovanja, zajedničkih za sve srednje škole (izuzev gimnazije). Time je, u školama za kvalifikovane radnike, opšte obrazovanje dobilo nov kvalitet. Uvedene su nove nastavne oblasti: strani jezik, geografija, biologija i fizika, a proširen je i program srpskohrvatskog jezika i matematike. Po ranijem nastavnom planu i programu, opšteobrazovna i stručno-teoretska nastava obuhvatala je 50% časova, a drugih 50% časova – nastava praktičnog rada. Po no-

Drugi i treći razred ispred škole, juni 1961. godine; slijeva nadesno, u prvom planu: Lejla Dževdetbegović, Mara Pantelić, Hidajeta Rešidbegović, Nedžad Šabić, Rešad Mulabećirović, nepoznat, Muharem Zildžić, Milovan Đurđević, Abdulferhat Latifović, Rizah Delić; sasvim desno u krupnom planu, desno od Abdulferhata Latifovića je Hajra Jahić i nepoznata djevojka, a iza njih Rašid (Ako) Kusturica. (Iz foto albuma gđe Hidajete Rešidbegović, kojoj se zahvaljujemo na saradnji)

vom nastavnom planu i programu praktična nastava je bila zastupljena u prva dva razreda sa 20% časova...²⁰ Tako su škole za radnička zanimanja dobile status srednjih škola, a njihovi svršeni učenici stekli pravo da mogu, pod jednakim uslovima sa ostalima, nastaviti dalje školovanje na višim školama i fakultetima.

Gimnazija u Gračanici radila je kao samostalna obrazovna ustanova pod imenom narodnog heroja iz Drugog svjetskog rata Todora Panića sve do 1973. godine. U skladu sa tadašnjim općim društvenim trendovima i reformama u školstvu (uvođenje srednjeg usmjerenog obrazovanja), 1973. godine izvršena je integracija Gimnazije i Škole za radnička zanimanja "Mladi radnik" u jedinstven Srednjoškolski centar, koji je kao nova integrisana i po aktuelnim trendovima organizovana velika obrazovna ustanova dobio ime Todora Panića, koje je do tada nosila samo gimnazija. U narednom periodu uslijedile su dalje organizacione promjene i reforme u oblasti srednjeg obrazovanja (u skladu sa Zakonom o udruženom radu, koji je stupio na snagu 1975. godine), tako da se u njima potpuno gubi identitet nekadašnje gimnazije, upisuju se odjeljenja matematičkog i humanističkog (jezičkog) smjera i nastavlja eksperimentisanje sa nadolazećim generacijama. Cilj formiranja srednjoškolskih centara bio je da se stvore preduslovi za racionalnije korištenje školskog prostora, opreme i nastavnog kadra, ali ni gračanički školski centar kao ni ostali u to vrijeme, nisu bili u mogućnosti da prevaziđu probleme s kojima su se realno suočavali. Problemi su bili posljedica naglog širenja mreže osnovnih škola i porasta broja učenika. U srednjim stručnim školama, u dobroj mjeri, bili su nestručno zastupljeni upravo oni predmeti koji su bili u osnovi struke za koju su se

učenici osposobljavali (matematika, mašinska grupa, elektro grupa itd). To je bio slučaj i u Srednjoškolskom centru u Gračanici. Ali sa porastom broja učenika, problem školskog prostora pokazao se kao limitirajući u svakom razmišljanju oko daljeg unapređenja ove oblasti. U 1975. godini taj se problem "iskorutio" kao jedan od najozbiljnijih problema na opštini. U pitanju je bio upis oko 1.300 učenika koji su te godine završavali osnovnu školu. Dogradnja Srednjoškolskog centra, kao imperativ počela je 1975. godinu, čime je taj problem znatno ublažen.

U sljedećoj fazi preobražaja obrazovanja i vaspitanja počela je primjena novog nastavnog plana i programa koji je urađen na osnovu novog Zakona o srednjem usmjerenom obrazovanju u SR BiH. U školskoj 1980/81. godini uvode se takozvane zajedničke vaspitno-obrazovne osnove za sve srednje škole, uključujući i gimnaziju. U prve dvije godine školovanja u svim srednjim školama, pa i gimnaziji, uvodi se zajednički program opšte naobrazbe, na koji otpada 80% časova, a osnovama struke ostavlja se 20% nastave. Nakon prve dvije godine školovanja uspostavlja se obrnut odnos: opšte obrazovanje zauzima 20, a stručno 80% nastave. Ovo obrazovanje trajalo je jednako za sva zanimanja, odnosno za složenija 4 godine, a za manje složena kraće od 4 godine.²¹

U školskoj 1980/81. učenici su se upisivali u srednje škole po novom zakonu. Kao i ostale i Gimnazija u Gračanici je te godine upisala prva odjeljenja prvog razreda usmjerenog obrazovanja, te 2., 3. i 4. razred po starom nastavnom planu i programu. Od 1983. godine, po izlasku posljednje generacije učenika Gimnazije, ona nastavlja rad pod imenom Srednjoškolski centar "Todor Panić" Gračanica. U okviru

20 Munevera Muharemagić, Pregled razvoja srednjeg obrazovanja, *Školstvo u Tuzli (isorijski pregled)*, Tuzla 1988., 359; *Izveštaj Prosvjetno-pedagoškog zavoda Tuzla za školsku 1973/74.*

21 Munevera Muharemagić, Pregled razvoja srednjeg obrazovanja, *Školstvo u Tuzli (isorijski pregled)*, Tuzla 1988., 359; *Izveštaj Prosvjetno-pedagoškog zavoda Tuzla za školsku 1973/74.*

r.br.	Prezime i ime	Ime oca	Datum i god. rođenja	Mjesto rođenja
1.	Beganović Dževdet	Adem	29. 8. 1943.	Gračanica
2.	Gazibegović Hajrudin	Mehmed	7. 4. 1940.	Gornja Orahovica
3.	Zildžić Mevlija	Hasan	1. 11. 1944.	Gračanica
4.	Zildžić Zumra	Hasan	12. 7. 1940.	Gračanica
5.	Jahić Hatidža	Salih	5. 6. 1943.	Gračanica
6.	Jukan Rabija	Hazim	3. 3. 1943.	Gračanica
7.	Kreso Sead	Mehmed	23. 2. 1944.	Trebinje
8.	Koprnicki Marija	Vjenčeslav	1. 11. 1944.	Gračanica
9.	Lelić Fatima	Habib	3. 1. 1943.	Gračanica
10.	Mahmutović Nezir	Ibrahim	20. 4. 1941.	Miričina
11.	Mujić Meho	Latif	8. 6. 1943.	Gornja Orahovica
12.	Mujić Salko	Adem	13. 7. 1940.	Gornja Orahovica
13.	Salkić Amira	Mehmedalija	2. 9. 1943.	Gračanica
14.	Salkić Fikret	Mehmedalija	21. 9. 1940.	Ivančici, Sarajevo
15.	Tihić Emir	Salih	13. 6. 1944.	Gračanica
16.	Tešić Ratko	Petar	9. 1. 1944.	Sočkovac
17.	Topalović Jelena	Boško	22. 6. 1944.	Bosansko P. Selo
18.	Trtak Azijada	Derviš	6. 4. 1944.	Čapljina
19.	Čehajić Ešefa	Mehmedalija	10. 2. 1946.	Gračanica
20.	Džananović Habib	Atifa	1. 2. 1944.	Doborovci
21.	Džananović Mustafa	Atifa	2. 4. 1941.	Doborovci
22.	Džinić Reuf	Sakib	2. 1. 1944.	Gračanica
23.	Šabić Hilmo	Muhamed	5. 1. 1942.	Gračanica
24.	Šuša Hatidža	Musa	1. 7. 1943.	Gračanica

Spisak đaka prve generacije gračaničke gimnazije u školskoj 1959/60 ("I b razred")

Srednjoškolskog centra, u Gimnaziji se od 1980/81. školske godine formiraju odjeljenja jezičko-prevodilačkog i matematičkog usmjerenja. Dakle, kao i ostale gimnazije koje su se tretirale kao elitne škole, i gračanička se "utapa" u srednjoškolski centar, ali profilira srednjoškolce sve do 1983. godine kada u potpunosti nestaje gimnazije. Nastupio je period takozvanih "šugarica" (po Stipi Šugaru, koji je najviše zagovarao reformu i novi sistem srednjeg obrazovanja), odnosno srednjeg usmjerenog obrazovanja, koje se koncentriše u okviru Srednjoškolskog centra "Todor Panić".

Nakon toga, brzo će se pokazati da su svi ti eksperimenti, a posebno reduciranje i ukidanje gimnazija bili promašaj, sa vrlo teškim posljedicama u našem obra-

zovnom sistemu. Donošenjem Zakona o srednjoj školi, 1990. godine, definitivno se napušta i ukida koncept srednjeg usmjerenog obrazovanja, uspostavljaju se gimnazije, umjetničke, tehničke i druge srodne škole, zatim stručne škole, škole za vjerske službenike i sl. Po tom zakonu formira se Gimnazija "Dr. Mustafa Kamarić", koja je ostala u sastavu Srednjoškolskog centra "Todor Panić", pa iako sa prilično nedefiniranim statusom (u osnivanju), u školskoj 1990/91. upisuju dva odjeljenja matematičkog usmjerenja (gimnazije). Potpuno oživljavanje Gimnazije uslijedilo je sljedeće šk. 1991/92. godine, kada su upisana 4 odjeljenja, odnosno prva generacija (po novom zakonu), od 120 učenika.

Treći razred, juni 1961. godine; slijeva nadesno, prvi red, čuče: Muharem Zildžić, Rešad Mulabećirović, Nedžad Šabić; drugi red, stoje: Abdulferhat Latifović, Milovan Đuđević, prof. Danica Prodanović, razr. starješina, Miloš Dragičević, Rizah Delić (sasvim pozadi), Hidajeta Rešidbegović, Mara Pantelić (rodnom iz Banje Koviljače) i Hilmiya Šabić (sasvim desno sa svitkom papira u ruci)

Ratni i poratni period

Tokom rata za Bosnu i Hercegovinu, ova škola, i pored izuzetno teških uslova, nije prekidala rad. Radi bezbjednosnih razloga nastava se izvodila, osim Gračanice i na dva isturena punkta: u Doborovcima i Gornjoj Orahovici. Od 1994. godine Gimnazija radi kao samostalna srednja škola.

U ratnoj 1994. godini školu su pohađala 393 učenika iz svih dijelova općine bez obzira na ratne prilike. Te godine maturu je položilo 75 gimnazijalaca. Nastavu je izvodilo 14 stalno zaposlenih profesora, uz angažovanje vanjskih saradnika iz Mješovite škole i drugih stručnih ljudi iz Gračanice. Kao i u osnovnim školama i u Gimnaziji su tih ratnih godina u najvećem "deficitu" bili nastavnici stranih jezika.

Sljedeće, 1995/96. školske godine u ovu školu upisan je 391 učenik, od kojih je maturu položilo njih 68. U školskoj 1996/97. godini upisano je 457 đaka, u 15 odjeljenja. Te godine škola je imala 122 maturanta. U narednoj 1997/98. godini i dalje se povećava broj učenika u Gimnaziji. Upisano

je 488 učenika u 16 odjeljenja, a iz škole je izašlo, to jest maturiralo 85.

Škola je obnovljena i renovirana 2006. godine, kada je nadograđen i jedan sprat, čime je riješen problem prostora. U šk. 2007/08. Gimnazija ima 21 odjeljenje, sa ukupno 557 učenika, te po brojnosti zauzima drugo mjesto na Tuzlanskom kantonu, odmah poslije Gimnazije "Meša Selimović" iz Tuzle. U školi radi 29 prosvjetnih, pet administrativnih, te pet radnika na održavanju higijene i toplote, te kućnim i tehničkim poslovima. Svake školske godine, za slobodne aktivnosti učenika formira se i djeluje dvadesetak sekcija, npr. folklorna sekcija, moderni ples, novinarska sekcija, dramska sekcija itd. Ove sekcije su postigle izuzetne rezultate u BiH, ali i izvan nje. Organizuju se razni izleti i ekskurzije, između ostalih i matura, van zemlje. Na ljetnom raspustu u školi se organizuje kurs engleskog jezika. Učenici su društveno angažovani i uključeni u mnoge aktivnosti u kojima se npr. sakupljaju donacije za pomoć socijalno ugroženim i bolesnim ljudima.

Ova škola ima jako dobru reputaciju, "jer se nastavno osoblje oduvijek trudilo ne samo da obrazuje učenike, nego i da ih podrži u svim životnim situacijama."²² Po svom kvalitetu, uspjehu maturanata na studijama, osvojenim priznanjima i rezultatima takmičenja, gračanička gimnazija danas spada u red najboljih srednjih škola u Bosni i Hercegovini, "rame uz rame" sa tuzlanskom gimnazijom "Meša Selimović" i Drugom gimnazijom u Sarajevu.

Umjesto zaključka

Prilog o počecima gračaničke gimnazije, završavamo tekstom Muharema Zildžića, učenika drugog razreda prve generacije te škole, koji je napisao i objavio u gimnazijskom listu "Glas gimnazijalca", daleke 1962. godine. U tekstu naziremo jasno određenje, optimizam i stremljenje jedne mlade generacije koja projektuje svoje životne ciljeve između želja i mogućnosti, između snova i realnosti u jednom specifičnom okruženju i društvenom ambijentu. Bolji zaključak o tome šta je značila gimnazija za tu i sve naredne generacije gračaničkih gimnazijalaca, nismo mogli formulisati.

"Kakav apsurd. On nas često nagoni da razmišljamo, nagoni nas da sagledamo svoje potencijalne mogućnosti i uslove pod kojima radimo. Razmišljamo o tome u gužvi na uskim hodnicima, razmišljamo o tome poslije odgođenih sastanaka literarne, dramske sekcije, poslije odgođenog sastanka Školskog komiteta. Uvijek dođemo do istih zaključaka. Ali vratimo se tri godine unazad. Mi se sjećamo. Nije to davno bilo kada smo napuštali Gračanicu u ranim jutarnjim časovima, željni nauke da je nađemo u Doboju ili Tuzli. Tada naše želje nisu bile ni tolike da bismo mogli zamisliti gračaničku gimnaziju ili smo je možda samo u snovima zamišljali. A onda, nismo se ni nadali, otvorena je gimnazija. Kakva je to bila sreća, kakav ponos! Možda to nije bila gimnazija iz naših snova, nije to bila

gimnazija ni kao u Doboju ili u Tuzli, ali ipak bila je gimnazija. Nismo tada primjećivali uske stepenice, niti mali broj učionica, jer nas je bilo 60 sa jedinstvenom željom i radošću, sa velikim elanom i entuzijazmom u našem radu, u razvijanju svojih sposobnosti uspavanim u dosadnom klepetanju vozova. Tada smo bili članovi literarne, dramske, folklorne, tehničke sekcije, bili smo članovi marksističkog kružoka, i Školskog komiteta. Naše stvaralačke snage postale su stvarnost. Međutim, želje ne bi bile želje kad bi se zaustavile u jednom trenutku. One uvijek rastu i mi smo uvijek pomalo nezadovoljni. Možda je to dobro, jer vrijeme, društvo, socijalizam, sve ide strahovito naprijed, a mi moramo ukorak s njim. Juče je gimnazija bila veliko ostvarenje naših snova, a danas možda ponekad zaželimo savremene kabinete za jezike, zaželimo da još jedanput pogledamo, tada nama još čudne, fizičke aparate, zaželimo da još jedanput uđemo u ogromnu školsku salu gdje se svake nedjelje vrte parovi ili da vidimo i zaigramo na modernom sportskom poligonu. Možda želja 250 učenika ne može stati u zgradu od 5 učionica. Sve češće zamišljamo savremenu zgradu gdje bi do maksimuma razvijali svoje stvaralačke snage. Možda želje ne bi bile želje ni kada bi se sve ostvarile. Znamo, naše želje nisu male, znamo slaba materijalna sredstva komune, i mi smo uvijek bili zahvalni i željeli smo da se odužimo društvu i komuni. Mi smo se uvijek trudili da kredom dočaramo komplikovane fizičke aparate ili hemijske analize. Možda naše želje nisu neostvarljive. Uostalom, sutra će iz gimnazije izaći prvi maturanti, iduće godine drugi, ali mi bismo željeli da iduće generacije ne odgađaju svoje sastanke komiteta, svoje sastanke literarne ili dramske sekcije i da raspon između njihovih želja i stvarnosti bude sve manji."²³

23 Muharem Zildžić, Gračanička gimnazija to je 250 učenika, gračanička gimnazija, to je 5 učionica, *Glas gimnazijalca* br. 2, list Narodne omladine pri Gimnaziji "Todor Panić u Gračanici", Gračanica 1962., 3

22 <http://www.gmk-gracanica.com/oskoli.asp?s=3>